

EUROPEAN COMMISSION

Juni 2020.

**Smjernice za
Programe ekonomskih reformi 2021.-2023. Zapadnog
Balkana i Turske**

I. UVOD

Izbijanje pandemije Covid-19 snažno je pogodilo različita područja ekonomije, ometajući rast i predstavljajući značajne izazove za sisteme socijalne i zdravstvene zaštite. Inicijalne mjere za suočavanje s krizom već su razmotrene u smjernicama politike zajednički usvojenim na Ekonomskom i finansijskom dijalogu između EU-a i Zapadnog Balkana i Turske u maju 2020. godine. U tom kontekstu, programi ekonomskih reformi za period 2021.-2023. će morati da se fokusiraju na oporavak nakon Covid-19, istovremeno integrirajući srednjoročne reforme koje taj oporavak čine održivim i jačajući ekonomsku otpornost u skladu sa EU prioritetima zelene, digitalne i pravedne tranzicije.

Programi ekonomskih reformi za period 2021.-2023. se Komisiji trebaju podnijeti najkasnije do 31. januara 2021. godine. Program bi trebao u potpunosti slijediti instrukcije iz ovih Smjernica, koje uzimaju u obzir naučene lekcije od prošle godine.

Jaka povezanost između makroekonomskog i fiskalnog scenarija i programa strukturnih reformi je od suštinskog značaja za sveobuhvatnost, koherentnost, fokus i kredibilitet programa. Za sve reformske mjere uključene u ERP moraju se navesti detalji o procijenjenim troškovima i finansiranju, koji će se potpuno odražavati u fiskalnom okviru. Detalji o troškovima i finansiranju svake reformske mjere trebaju se uključiti u tabele 10a i 10b u Prilogu. Zemljama partnerima na raspolaganju je tehnička pomoć (TA) za provođenje aktivnosti planiranja troškova. Detaljne smjernice se također mogu naći i ovdje:

https://www.cef-see.org/files/Costing_Guidance.pdf

Priprema ERP-a se treba koordinirati centralno i usvojiti na najvišem nivou. Potrebno je imenovati zvaničnog koordinatora u okviru vlade koji će upravljati procesom i osigurati širok konsenzus. Pored toga, potrebno je imenovati i ERP koordinate unutar svakog relevantnog resornog ministarstva. Oni će zajedno formirati ERP radnu grupu koja će osigurati široko vlasništvo nad procesom izrade ERP-a. Uska uključenost nacionalnog IPA koordinatora (NIPAC) je presudna za jačanje veze između reformskih prioriteta ERP-a i IPA programiranja.

Da bi se kreiralo vlasništvo i najšira moguća politička podrška, od krucijalnog značaja je uključiti i konsultovati druge zainteresirane strane kao što je poslovna zajednica, socijalni partneri i civilno društvo, kao i državni parlament, regionalne i lokalne vlasti. Idealno bi bilo da ovi akteri budu uključeni tokom cijelog procesa i konsultovani o: i) analizi prepreka za konkurentnost i inkluzivni rast koje je identificirala vlada, ii) izvještavanju o implementaciji zajednički usvojenih smjernica politike, uključujući mjere za rješavanje krize izazvane pandemijom Covid-19, i prethodnih programa reformi, i iii) identifikaciji, prioritizaciji i formulaciji ključnih reformi, posebno onih koje podržavaju oporavak nakon krize koju je izazvao Covidom-19. Međutim, u najmanju ruku, prvi kompletan nacrt ERP-a bi trebao biti predmet širokih javnih konsultacija a nacrt javno objavljen u trajanju od najmanje dvije sedmice. Input bi se trebao dostaviti Evropskoj komisiji u Prilogu ERP-a. Ove javne konsultacije bi se trebale pokrenuti najkasnije 23. novembra 2020. godine kako bi se omogućilo dovoljno vremena za uključivanje komentara u nacrt. Trebaju se održati i odgovarajuće konsultacije sa organizacijama socijalnih partnera u skladu sa nacionalnim mehanizmima tripartitnih konsultacija.

II. MAKRO-FISKALNI OKVIR

- a) U pogledu zajedničkih vanjskih pretpostavki, predlažemo da što je više moguće koristite predviđanja Komisije za jesen, koja će biti objavljena početkom novembra. Potrebne informacije su također dostupne i u dokumentu predviđanja.¹ Najnovija predviđanja Komisije se mogu pronaći na web stranici DG ECFIN-a:

http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/index_en.htm

- b) Zemlje se pozivaju da dostave kvantitativne informacije podnošenjem standardiziranog seta tabela 1-8 datih u Prilogu i kao "spread sheet" dokument koji se otvara uobičajenim office programima.
- c) Radi poboljšanja uporedivosti različitih dostavljenih programa, podrške analizi makroekonomskog okvira i pomoći zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama da se upoznaju sa podacima koje zahtijevaju programi stabilnosti i konvergencije, ERP treba, do najveće moguće mjere, uključiti standardizirane tabele date u Prilogu. Te tabele trebaju dati zbirne podatke na nivou cijele zemlje, uključujući finansije lokalnih vlasti. Ako program može imati koristi od dodatnih, nestandardiziranih tabela, onda, naravno, treba dodati i njih.

U svakom slučaju, treba se jasno uspostaviti status kvantitativnih informacija. Koncepti koji se koriste, do mjere do koje je trenutno moguće, trebaju biti u skladu sa standardima utvrđenim na nivou EU, posebno u kontekstu Evropskog sistema računa (ESA). Potrebno je naglasiti ako se podaci zasnivaju na konceptima koji odstupaju od tih standarda.

III. STRUKTURNE REFORME

- a) ERP 2021.-2023. treba da obuhvata sljedećih osam oblasti:

1. Reforma tržišta energije i transporta;
2. Poljoprivreda, industrija i usluge;
3. Poslovno okruženje i smanjenje neformalne ekonomije;
4. Istraživanje, razvoj i inovacije i digitalna transformacija;
5. Reforme ekonomske integracije;
6. Obrazovanje i vještine;
7. Zapošljavanje i tržište rada;
8. Socijalna zaštita i inkluzija;

Strukturne reforme u gore navedenih osam oblasti trebale bi biti što je više moguće progresivno usklađene sa strategijom inkluzivnog rasta Zelenog plana EU, usmjerene na efikasno korištenje resursa, dekarboniziranu i konkurentnu ekonomiju. Posebna pažnja se treba posvetiti mjerama oporavka nakon pandemije Covid 19.

- b) ERP je program koji se redovno priprema. Stoga bi aktivnosti uključene u ERP 2021.-2023. trebale biti iste kao one uključene u ERP 2020.-2022. za 2021. i 2022. godinu ako prioriteta ostanu isti, pri čemu treba uzeti u obzir procjenu Komisije o mjerama u procjeni ERP-a od aprila 2020. godine. Neke reforme će možda morati da se ponovo prioritiziraju da bi se na najadekvatniji način podržao oporavak od krize koju je izazvao Covid-19.

¹ Tehničke pretpostavke Komisije o kamatnim stopama, tečajevima valuta i cijenama nafte se obično mogu naći u poglavlju 1. teksta predviđanja, u posebnom okviru o tehničkim elementima na kojima se predviđanja temelje. Procjene o globalnom rastu BDP-a i svjetske trgovine su prezentirane u statističkom aneksu publikacije, u tabelama 55-60. Projekcije za cijene roba mogu se naći u tabeli 62. Priloga s podacima.

- c) Prioriteti strukturnih reformi bi trebali biti konzistentni sa ključnim dokumentima razvijenim u bilateralnim odnosima sa Evropskom komisijom i sa nacionalnim i regionalnim strategijama i ciljevima, imajući na umu da je obezbjeđenje konkurentnosti i inkluzivnog rasta sveopšti cilj strukturnih reformi uključenih u ERP. Prioriteti strukturnih reformi trebali bi posebno doprinijeti ispunjavanju ekonomskih kriterija za pristupanje EU.
- d) Evropska komisija će pružiti pomoć Zapadnom Balkanu i Turskoj u pripremi programa ekonomskih reformi 2021.-2023. uključujući i podršku Centra za izvrsnost u finansijama (CEF) i mogućih ekspertskih misija TAIEX-a.

IV. FORMATIRANJE

- a) ERP treba biti napisan fontom veličine 12 i ne prelaziti 85 stranica dužine, od toga 40 stranica makroekonomskog okvira i fiskalnog okvira zajedno. Poglavlje posvećeno strukturnim reformama ne smije sadržavati više od 20 reformi i ne smije prelaziti dužinu od 40 stranica. Treba se dodati poseban prilog koji sadrži informacije o rezultatima i organizaciji procesa konsultacija sa vanjskim akterima, uključujući i sve pisane doprinose i listu direktno konsultiranih institucija. Dodatne informacije i analize trebaju se dodati kao prilozi uz glavni dokument.

V. KONTAKT OSOBE U EVROPSKOJ KOMISIJI

- a) U slučaju pitanja ili komentara koji se odnose na makroekonomski i fiskalni okvir, molimo da se obratite gđinu Uweu Stammu u DG ECFIN na Uwe.Stamm@ec.europa.eu. Za pitanja ili komentare koji se odnose na oblasti strukturne reforme 1-5, molimo da se obratite gđi Barbari Banki u DG NEAR na Barbara.BANKI@ec.europa.eu. Za pitanja ili komentare koji se odnose na oblasti strukturne reforme 6-8, molimo da se obratite gđinu Lluís-u Prats-u u DG EMPL na Lluís.Prats@ec.europa.eu.

EUROPEAN COMMISSION

PROGRAM EKONOMSKIH REFORMI (ERP) 2021.-2023.

SMJERNICE

Očekivana struktura i sadržaj ERP-a su detaljnije opisani u nastavku. Smjernice su namijenjene da posluže kao vodič zemljama partnerima u izradi takvog ERP-a koji će garantirati da su pružene informacije odgovarajuće i uporedive između zemalja.

Sadržaj

I. UVOD	2
II. MAKRO-FISKALNI OKVIR	3
III. STRUKTURNE REFORME	3
IV. FORMATIRANJE	4
V. KONTAKT OSOBE U EVROPSKOJ KOMISIJI	4
1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE (MAKS. 1 STR.)	7
2. IMPLEMENTACIJA SMJERNICA POLITIKE (MAKS. 2 STR.)	7
3. MAKROEKONOMSKI OKVIR (MAKS. 15 STR.)	7
3.1. Najnovija ekonomska kretanja.....	7
3.2. Srednjoročni makroekonomski scenario.....	7
3.3. Alternativni scenariji i rizici.....	9
4. FISKALNI OKVIR (MAKS. 25 STR.)	10
4.1. Strategija politike i srednjoročni ciljevi.....	10
4.2. Implementacija budžeta u 2020.g.....	10
4.3. Planovi budžeta za godinu podnošenja ERP-a	10
4.4. Srednjoročni izgledi budžeta	10
4.5. Strukturni bilans (ciklična komponenta deficita, jednokratne i privremene mjere, fiskalna politika).....	11
4.6. Nivo zaduženosti i razvoj događanja, analiza vanrednih operacija i usklađivanje toka i stanja	11
4.7. Analiza osjetljivosti i upoređivanje s prethodnim programom.....	12
4.8. Kvalitet javnih finansija	12
4.9. Fiskalno upravljanje i budžetski okviri	12
4.10. Održivost javnih finansija	13
5. STRUKTURNE REFORME U PERIODU 2021.-2023. (MAKS.40 STR.)	14
5.1. AŽURIRANI PODACI O KLJUČNIM PREPREKAMA ZA KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST (MAKS. 3 STR.)	14
5.2. Sažetak reformskih mjera (maks. 1 str.)	14
5.3. Analiza po oblastima i mjerama strukturnih reformi (maks. 35 str.).....	15
I. Reforma tržišta energije i transporta	17
II. Poljoprivreda, industrija i usluge	17
III. Poslovno okruženje i smanjenje neformalne ekonomije	18
IV. Istraživanje, razvoj i inovacije i digitalna transformacija	18
V. Reforme ekonomske integracije	18
VI. Obrazovanje i vještine.....	18
VII. Zapošljavanje i tržište rada	18
VIII. Socijalna zaštita i inkluzija, uključujući zdravstvenu zaštitu	19
6. TROŠKOVI I FINANSIRANJE STRUKTURNIH REFORMI	19
7. INSTITUCIONALNA PITANJA I UKLJUČENOST ZAINTERESIRANIH STRANA (MAKS. 1 STR.)	19

1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE (MAKS. 1 STRANA)

U ovom dijelu se kratko objašnjava status ERP-a u kontekstu nacionalnih procedura, npr. precizira se da li ga je usvojio parlament i da li je bio predmet širokog nacionalnog procesa konsultacija sa vanjskim akterima. Osim toga, u njemu se trebaju kratko opisati ključni ekonomski izazovi zemlje, posebno u kontekstu oporavka od krize koju je izazvao Covid-19, trenutni okvir politike za srednjoročni period i navesti glavni ciljevi politike koji su ugrađeni u taj okvir. Zemlje se ohrabruju da uključe reference na procjenu Komisije u odgovarajućem godišnjem Izvještaju o paketu proširenja.

2. IMPLEMENTACIJA SMJERNICA POLITIKE (MAKS. 2 STRANE)

Navesti sažeti pregled mjera koje su poduzete ili planirane za vrijeme trajanja programa za provođenje *smjernica politike* koje su usvojene na Ekonomskom i finansijskom dijalogu u maju 2020., uključujući kratkoročne i srednjoročne mjere za ublažavanje uticaja pandemije Covid-19. Sljedeći dijelovi posvećeni srednjoročnom makroekonomskom i fiskalnom okviru i strukturnim reformama trebaju biti konzistentni s ovim mjerama za implementaciju smjernica politike 2020. i po potrebi se pozivati na njih i njihov očekivani uticaj. Istovremeno uz izvještavanje o implementaciji neposrednih kratkoročnih mjera za ublažavanje krize izazvane Covidom-19 u 2020. godini, strukturne reforme za period 2021.-2023. opet se trebaju fokusirati na mjere koje podržavaju srednjoročni ekonomski razvoj zemlje, prikladno prilagođene kontekstu oporavka od krize.

3. MAKROEKONOMSKI OKVIR (MAKS. 15 STRANA)

Ekonomski okvir treba započeti kratkim pregledom očekivanja programa u vezi s razvojem svjetske ekonomije i kratkim opisom osnovnih tehničkih pretpostavki programa.²

3.1. Najnovija ekonomska kretanja

Ovaj pododjeljak treba predstaviti kratak pregled kretanja tokom 2020. godine, fokusirajući se na ključne ekonomske agregate kao što su proizvodnja, potrošnja, investicije, zaposlenost, produktivnost, plaće, vanjski sektor, inflacija, monetarne i kreditne varijable, kao i devizni kurs.³ Detaljnija analiza određenih makroekonomskih pitanja se treba dati u sljedećem pododjeljku.

Pored toga, u tekstu se trebaju uporediti ekonomski trendovi do kojih je došlo u periodu od posljednjeg dostavljanja sa onim koji su predviđeni u prethodnom dokumentu. U tom upoređivanju treba istaknuti razloge za svako značajnije odstupanje od očekivanih trendova.

3.2. Srednjoročni makroekonomski scenario

Od programa se očekuje da obezbijedi realan i konzistentan srednjoročni makroekonomski scenario. Potrebno je detaljno objasniti značajna odstupanja između nacionalnih i predviđanja službi Komisije za jesen 2020. (ukoliko su dostupna). U takvim slučajevima bi bilo korisno dati neke naznake o efektima koje bi usvajanje eksternih pretpostavki Evropske komisije imalo na

² Priložena tabela 8. treba sumirati ključne podatke za ovaj pododjeljak. U slučaju većih izmjena u poređenju sa prethodnim programom ili značajnijih odstupanja između pretpostavki programa i pretpostavki Evropske komisije, za pojašnjenje treba koristiti komentare u tabeli 8.

³ Rasprava u ovom pododjeljku se treba zasnivati na podacima datim u priloženoj tabelama 1. i 2. i bilo kojoj drugoj tabeli koju vlasti eventualno žele da dodaju.

na glavne varijable u okviru programa (rast, inflacija, budžetski saldo i saldo tekućeg računa). Dužnu pažnju treba posvetiti pitanju miksa ekonomske politike koji podržava predviđena makroekonomska kretanja.

Makroekonomski okvir bi trebao razmatrati perspektive svakog od sljedećih osnovnih makroekonomskih područja ponaosob, i objasniti svaku značajniju reviziju projiciranih trendova u odnosu na prethodni dokument, te na taj način prikladno odražavati promijenjeni kontekst nakon krize koju je izazvao Covid-19.

Realni sektor

Program treba dati dovoljno informacija o izgledima realnog sektora da bi omogućio analizu ciklične pozicije ekonomije nakon uticaja krize koju je izazvao Covid-19. Pretpostavke o realnom rastu BDP-a se trebaju potkrijepiti naznačavanjem očekivanih izvora rasta, kako u smislu promjena faktora proizvodnje i agregatne potražnje, tako i strukturnih reformi s velikim očekivanim uticajima na rast. Ovdje je potrebno navesti za kojih pet mjera sa liste od 15-20 mjera uključenih u odjeljak 5 vjerujete da će imati najveći uticaj na rast u srednjoročnom periodu.

Monetarna i tečajna politika i inflacija

Program treba kratko predstaviti stajalište trenutne politike i namjeravane monetarne politike i njihov odnos prema stabilnosti cijena, režimu deviznog tečaja i, općenitije, kombinaciju tj. miks politika. Vlasti se pozivaju da daju opis trenutnih tečajnih aranžmana i svih predloženih izmjena u svjetlu srednjoročne održivosti trenutnih aranžmana. Osim toga, vlasti trebaju predstaviti i očekivano kretanje inflacije, i objasniti instrumente politike koji će se koristiti za ostvarivanje svakog cilja vezanog za inflaciju.

Svaku značajniju promjenu u ciljevima politike ili instrumentima u odnosu na prethodni dokument treba spomenuti i objasniti, i u dijelu koji se odnosi na monetarnu i tečajnu politiku i dijelu vezanom za inflaciju.⁴

Vanjski sektor i njegova srednjoročna održivost

U ovom pododjeljku se daje ocjena prošle i očekivane buduće evolucije salda tekućeg računa, uključujući glavne elemente koji mu doprinose (npr. bilans roba/usluga, neto primarni dohodak, tekuće transfere). Također bi trebalo ocijeniti u kojoj mjeri je evolucija tekućeg računa ciklična ili strukturalna, također odražavajući uticaj krize koju je izazvao Covid-19. Kako bi se ocijenila ranjivost platnog bilansa, program treba da obezbijedi i analizu tokova kapitala i njegovog sastava (tokove SDU, portfolio investicije, bankarske kredite itd.) uz jasno identificiranje očekivanih tokova stvaranja zaduženja tokom trajanja programa.

Kako bi se dopunila analiza toka sa procjenama stanja, rasprava će se takođe odnositi na evoluciju neto međunarodne pozicije investicija zemlje (NIIP) i/ili bruto vanjski dug. Kako bi se bolje ocijenila ranjivost, preporučuje se odvojeno fokusiranje na obaveze koje zahtijevaju otplatu glavnice ili kamate, za razliku od obaveza koje ne stvaraju dug. S tim u vezi, trebali bi se identificirati glavni rizici koji mogu da utiču na održivost vanjskog duga, procjenjivanjem ranjivosti koje proizlaze iz potencijalnih kamatnih ili tečajnih šokova i sastava dospeljeća duga. Potrebno je obuhvatiti i projekciju kretanja vanjskih rezervi u odnosu na uvoz i kratkoročni dug.

Ova rasprava se treba dopuniti analizom očekivanja u pogledu izvoznih rezultata, uključujući očekivanu evoluciju njene geografske i sektorske strukture. Položaj zemlje u pogledu kretanja cijena i troškovne konkurentnosti bi se također trebao procijeniti korištenjem konvencionalnih

⁴ Mogu se referirati priložene tabele 1a. i 1b.

indikatora, kao što su realni efektivni devizni tečaj⁵, nominalni jedinični troškovi rada, itd. Osim toga, trebale bi se ocijeniti i promjene u ukupnim udjelima izvoznog tržišta roba i usluga tako da se evaluiira i cjenovna i necjenovna konkurentnost. Ovo poglavlje bi trebalo završiti kratkom sveukupnom ocjenom srednjoročne održivosti vanjske pozicije zemlje.

Pored toga, i u cilju dopune gornje makroanalize, u ovom pododjeljku se treba dati i kvalitativna procjena nacionalnih tržišta roba i usluga u pogledu njihove otvorenosti prema međunarodnoj konkurenciji i nivoa integracije u EU ekonomiju. Ona se treba zasnivati na najnovijim kretanjima u: (i) otvorenosti trgovanja, (ii) rezultatima SDU, i (iii) preprekama trgovanju robama i uslugama, i prekograničnim investicijama.

U slučaju da se identificiraju neki potencijalni problemi, od vlasti se očekuje da obezbijede opis prijedloga svoje politike. Značajne promjene u ciljevima politika ili instrumentima u odnosu na prethodno podneseni dokument se trebaju naglasiti i objasniti.⁶

Finansijski sektor

Vlasti trebaju dati kvantitativne i kvalitativne informacije o razvoju finansijskog sektora, uključujući i njegovu posredničku ulogu između investitora i štediša, te kako su na njega uticale posljedice pandemije Covid-19 i mjere politike ublažavanja. Potrebno je uključiti raspravu o projiciranim kretanjima u domaćem kreditu, posebno kad se radi o razvoju kredita privatnog sektora i duga privatnog sektora. Projicirani trendovi u sastavu i denominaciji valute domaćih kreditnih tokova se trebaju razmatrati na osnovu podataka o deviznim obavezama različitih sektora ekonomije prema bankarskom sistemu, nebankarskim finansijskim institucijama i vanjskim kreditorima. Treba se procijeniti stabilnost domaćeg finansijskog i bankarskog sistema i naglasiti sve slabosti koje potencijalno mogu ugroziti njegovu stabilnost. Trebaju se procijeniti rizici vezani za moguće povratne petlje između realne ekonomije i finansijskog sektora.

Program također treba dati informacije o svakoj planiranoj reformi finansijskog sektora; naročito treba naglasiti prudencijalne, nadzorne i regulatorne promjene u cilju poticanja finansijske stabilnosti koje su predviđene u toku perioda kojeg obuhvata program, skupa sa mjerama za rješavanje nekvalitetnih kredita (NPL).

3.3. Alternativni scenariji i rizici

Ovaj pododjeljak treba dati procjenu glavnih pozitivnih i negativnih rizika vezanih i za vanjsko i za domaće okruženje na kojima se temelji makroekonomski scenario. Trebao bi uzeti u obzir potencijalne negativne rizike za domaću potražnju, kao što su velike nesigurnosti po pitanju zdravstvenih i ekonomskih kretanja vezanih za Covid-19, kašnjenje u implementaciji ključnih strukturnih reformi, nedovoljno provođenje javnih investicija, političke neizvjesnosti koje smanjuju povjerenje, ili negativna kretanja u raspoloživom dohotku domaćinstava. U slučaju da su rizici za osnovni scenario identificirani, snažno se podstiče alternativni makroekonomski scenario, sa jasnim navođenjem svih razlika u pretpostavkama i trendovima između scenarija.

⁵ Molimo da date kratko objašnjenje kako se REER izračunava, uključujući informacije o ponderiranju valutne košare i korišteni deflator.

⁶ Mogu se referirati priložene tabele 1a, 1d, 1f, 1g i 8 u Prilogu.

4. FISKALNI OKVIR (MAKS. 25 STRANA)

4.1. Strategija politike i srednjoročni ciljevi

Ovaj pododjeljak treba služiti kao uvod i objasniti sveukupnu strategiju fiskalne politike programa, nakon velikih fiskalnih implikacija krize koju je izazvao Covid-19. Posebna pažnja se treba posvetiti stavljanju ciljeva fiskalne politike u širi kontekst ukupnog okvira ekonomske politike. Program također treba sadržavati procjenu strukture i efikasnosti sistema prihoda kao i sastava i efikasnosti rashoda, te istaknuti promjene koje će se uvesti fiskalnom strategijom. Ovdje se treba pozivati na procjenu Komisije u ocjeni prethodnog ERP-a i zajedničke zaključke Ekonomskog i finansijskog dijaloga između EU i zemalja Zapadnog Balkana i Turske iz maja 2020. godine.

4.2. Implementacija budžeta u 2020. godini

U ovom dijelu program treba opisati implementaciju budžeta za 2020. godinu. Razvoj glavnih kategorija prihoda i rashoda se treba kratko opisati i uporediti sa budžetom za 2020.⁷ godinu te dati puna ocjena razloga za nastala odstupanja. U ovom dijelu se treba dati i okvir sa sažetim pregledom svih fiskalnih implikacija krize koju je izazvao Covid-19. Ovaj okvir također treba sadržavati i tabelu s pregledom; predloženi format tabele je prikazan ispod a podaci bi se trebali prikazati u procentima procijenjenog BDP-a za 2020. godinu.

Procijenjeni fiskalni uticaj krize Covid-19 u 2020.	Zbog jednokratnih diskrecionih mjera (u % BDP-a)	Zbog daljnjih diskrecionih mjera (u % BDP-a)	Zbog usporavanja ekonomske aktivnosti (u % BDP-a)
Na budžetske rashode			
Na budžetske prihode			
Ukupni uticaj na budžet			
Na javni dug			
Na potencijalne obaveze			

4.3. Planovi budžeta za godinu podnošenja ERP-a

U ovom dijelu program treba opisati planove budžeta za godinu podnošenja ERP-a. Razvoj glavnih kategorija prihoda i rashoda se treba kratko opisati i uporediti sa planom budžeta i ishodom prethodne godine. Razlozi za odstupanja od prethodne godine se trebaju objasniti i procijeniti.

4.4. Srednjoročni izgledi budžeta

U ovom pododjeljku je potrebno za cijeli period programa opisati poduzete ili predložene budžetske ili druge ekonomske mjere za ostvarivanje fiskalnih ciljeva programa. U njega treba uključiti fiskalni plan za period 2022.-2023., kao i opis i kvantifikaciju osnovnih politika i mjera.

⁷ Gdje je relevantno, treba napraviti poređenje sa revidiranim budžetom za 2019.

Program treba ilustrirati izvodivost fiskalnih ciljeva vlade pomoću projekcije glavnih fiskalnih agregata. Treba procijeniti u kojoj mjeri bi očekivani budžetski bilans mogao zavisiti od ostvarenja strukturnih reformi.

Kako bi se omogućilo cjelovito razumijevanje puta bilansa vlade i budžetske strategije općenito, u Programu se trebaju navesti omjeri rashoda i prihoda i njihovih komponenti. Očekuje se da se ovo potkrijepe kvantitativnim i kvalitativnim informacijama o najvažnijim mjerama politike na strani prihoda i rashoda koje će podržati navedenu fiskalnu strategiju ili bi mogle uticati na postizanje fiskalnih ciljeva, kao recimo u oblasti oporezivanja (uključujući procjene poreznih rashoda), plaća i zapošljavanja u javnom sektoru, sistemu socijalnih naknada, reformi subvencija itd. Potrebno je jasno razlučiti jednokratne i privremene mjere od stalnih.

Pozivanjem na listu od pet mjera strukturnih reformi s najvećim očekivanim uticajem na rast navedenih u odjeljku 3.2 „realni sektor”, napravite procjenu očekivanog uticaja ovih pet mjera na budžet.

Program treba dati i informacije o planovima za finansiranje tekućih i budućih deficita vlade i o izvorima i očekivanim troškovima toga finansiranja (uključujući, gdje je to moguće, sredstva EU), i svim planovima za pristup tržištima duga.⁸

4.5. Strukturni bilans (ciklična komponenta deficita, jednokratne i privremene mjere, fiskalna politika)

Bez obzira na vrlo visok stepen nesigurnosti u vezi s procjenama potencijalnog BDP-a i strukturnih fiskalnih bilansa u svjetlu snažne ekonomske volatilnosti izazvane Covidom-19 i veoma neizvjesnih prognoza osnovnih varijabli, zemlje se pozivaju da predstave svoje stavove o cikličnoj poziciji ekonomije i njenom uticaju na budžetsku poziciju. U tekstu se trebaju razmotriti faktori koji utiču na potencijalni rast i ciklična kretanja kao i parametri, podaci i metodologija korištena za projekcije. Jednokratne i privremene mjere se trebaju jasno identificirati a procjene njihovog uticaja na budžet (uključujući i kao udio u BDP-u) prezentirati za prethodnu godinu kao i za cijeli programski period.

4.6. Nivo zaduženosti i razvoj događanja, analiza vanrednih operacija i usklađivanje toka i stanja

Program treba opisati institucionalne aranžmane za upravljanje javnim i javno garantovanim unutrašnjim i vanjskim dugom. Trebaju se precizno navesti sve predložene izmjene ovih aranžmana. U onim slučajevima u kojima su uvedene granice zaduživanja, program bi trebao objasniti ključne elemente gornje granice.

Ovaj pododjeljak treba također pružiti opis ključnih obilježja postojećeg duga i projekciju njegovog razvoja i njegovih determinanti na svim nivoima vlasti. Ključne pretpostavke, kao što su one koje se odnose na kamatnu stopu i tečajna kretanja, trebaju biti eksplicitno navedene. Da bi se omogućio cjelovit uvid u kretanje omjera duga, potrebno je osigurati informacije, koliko god je to moguće, o komponentama prilagođavanja toka i stanja, planiranim prihodima od privatizacije i drugim finansijskim operacijama. Gdje je to relevantno, podržavaju se analize osjetljivosti.

⁸ Podatke treba dati na osnovu tabela 2, 3, 6 i 7 u Prilogu i treba da budu uporedivi sa onim u fiskalnoj obavijesti. Samo u slučaju da je to nemoguće zbog ograničene raspoloživosti i/ili preliminarne prirode ESA 2010 fiskalnih podataka, treba kao alternativu koristiti GFS podatke. Treba jasno navesti tačne razloge zašto se to radi, uz detaljan kalen dar koji sadrži aktivnosti potrebne da se korigiraju ove izvanredne metodološke slabosti.

Potencijalne obaveze⁹

Ovaj pododjeljak treba dati procjenu potencijalnih obaveza centralnih i lokalnih vlasti kao što su državne garancije na nesuvereno zaduživanje, zakonske obaveze, finansijske obaveze koje proizilaze iz JPP i koncesija, obaveze finansijskih institucija u državnom vlasništvu i državnih / javnih preduzeća, obaveze kvazi-vladinih organizacija, spašavanje banaka, i akumuliranje i/ili kliring dospjelih a nenaplaćenih dugova i obaveza državnih i javnih preduzeća. Potrebno je raščlaniti faktore koji stoje iza evolucije potencijalnih obaveza onako kako je sažeto u Tabeli 7a u Prilogu, i dati konkretne informacije o potencijalnim obavezama koje su nastale kao dio mjera u cilju odgovora na Covid-19, kao što su programi kreditnih garancija. U tom kontekstu, moglo bi se pokazati korisnim opisati predviđene "zamjenske pozicije", tj. kompenzacijske mjere koje treba poduzeti, ako je potrebno, i rezerve za nepredviđene okolnosti.

4.7. Analiza osjetljivosti i upoređivanje s prethodnim programom

- Osjetljivost budžetskih projekcija na alternativne scenarije i rizike

Ovaj pododjeljak treba dati procjenu glavnih pozitivnih i negativnih rizika po fiskalni scenario tokom perioda trajanja programa, posebno u vezi sa neizvjesnošću oko puta oporavka od krize koju je izazvao Covid-19.

Potom treba uslijediti analiza osjetljivosti uticaja promjena na glavne ekonomske pretpostavke (posebno rast BDP-a, kamata i deviznog tečaja) i/ili alternativni makroekonomski scenario predstavljen u odjeljku 2 fiskalne pozicije.

- Upoređivanje s prethodnim programom

Budžetski rezultati i trenutni planovi politike se trebaju kratko uporediti sa ciljevima prezentiranim u prethodnom Programu, ocjenjujući razloge za svaku značajniju razliku u rezultatima i budućim ciljevima.

4.8. Kvalitet javnih finansija

U ovom dijelu se treba opisati strategija politike i konkretne mjere za poboljšanje kvaliteta javnih finansija. Potrebno je razraditi nedavno implementirane i predviđene promjene u sastavu javne potrošnje i mjere za poboljšanje njenog podsticanja rasta te njen doprinos socijalnom uključivanju, uključujući podržavanje ulaganja u fizičku infrastrukturu i ljudski kapital (npr. udio kapitalne potrošnje, udio u izdacima za obrazovanje i zdravstvo – tabela 3 u Prilogu). U ovom dijelu se također trebaju identificirati glavne reforme koje se odnose na efikasno korištenje resursa u javnom sektoru. Informacije o potrošnji se trebaju dopuniti opisom strategije i mjera za poboljšanje strukture i efikasnosti prihoda, kao i svakog plana reformi u ovoj oblasti. U tom pogledu je korisno da se u ovom dijelu predstave koraci za rješavanje pitanja oporezivanja s distorzivnim efektima, kao što je visoko fiskalno opterećenje rada koje sprečava stvaranje novih radnih mjesta i podstiče neformalni rad. Kad je potrebno, u ovom dijelu se također trebaju navesti redistributivni efekti oporezivanja i održivost sistema socijalne sigurnosti u odnosu na doprinose.

4.9. Fiskalno upravljanje i budžetski okviri

Program treba opisati predviđene promjene koje se odnose na fiskalno upravljanje u zemlji, tj. na skup aranžmana, pravila i institucija koji čine temelj za provođenje fiskalne politike, kao što su: (1) numerička fiskalna pravila; (2) nezavisne fiskalne institucije za praćenje fiskalnih rezultata i /ili savjetovanje vlade po pitanjima fiskalne politike; (3) srednjoročni okviri budžeta; (4) korištenje

⁹ ESA 2010 (5.01) definira potencijalnu imovinu i potencijalne obaveze kao ugovore po kojim je jedna strana (u ovom slučaju opća vlada) dužna izvršiti plaćanje ili niz plaćanja drugoj strani samo ako prevladavaju određeni specifični uvjeti.

realnih, nepristrasnih predviđanja za budžetsko planiranje i njegovu redovnu evaluaciju; (5) dostupnost i kvalitet fiskalnih podataka i usklađivanje sa ESA standardima. Program bi trebao predstaviti usklađenost s fiskalnim pravilima zemlje tokom perioda trajanja programa.

4.10. Održivost javnih finansija

Od vlasti se očekuje da definiraju svoju strategiju politike s obzirom na održivost javnih finansija. Kao prilog ovoj strategiji, programi trebaju prezentirati analizu dugoročne održivosti javnih finansija, posebno u svjetlu predviđenih trendova u rashodima za penzijsku i zdravstvenu zaštitu¹⁰.

Potrebno je na odgovarajući način opisati osnovne politike a projekcije se trebaju temeljiti na „scenariju tekuće politike“. U slučaju planiranih ali još uvijek neimplementiranih reformi, takođe treba dati i tabelu s alternativnim „reformskim scenarijem“ i navesti reforme kao što su one u oblasti penzijske i zdravstvene zaštite.

¹⁰ Tabela 7 iz Priloga može poslužiti kao referenca.

5. STRUKTURNE REFORME U PERIODU 2021.-2023. (MAKS. 40 STRANA)

Ovo poglavlje prvo treba dati sažeti pregled glavnih strukturalnih prepreka za konkurentnost i inkluzivan rast na nivou države, razmotren u svjetlu uticaja krize izazvane pandemijom Covid-19. Nakon ovog pregleda, analiza strukturalnih prepreka za zemlju u cjelini se treba razložiti po oblastima (naznačeno u nastavku) da bi se detaljnije objasnilo trenutno stanje u ekonomiji. Na osnovu te analize, u ovom poglavlju se potom treba identificirati 15-20 reformskih mjera, raspoređenih po različitim oblastima, koje će se implementirati u periodu 2021.-2023., kako bi se otklonile najvažnije prepreke i na taj način podržao oporavak nakon Covid-19. Potrebno je detaljno elaborirati očekivani ishod ili uticaj reformi. Važno je navesti specifične aktivnosti sa detaljnim rokovima za svaku reformsku mjeru.

Strukturne reforme za podsticanje ekonomskog oporavka bi za cilj trebale imati podršku takvom modelu ekonomskog rasta koji efikasnije koristi resurse, troši manje ugljika i otporniji je na okolišne i zdravstvene probleme. To bi trebalo podrazumijevati progresivno integriranje ekološke i klimatske održivosti u sve relevantne reforme.

Za daljnja pojašnjenja u vezi s definicijom strukturne reforme i mjere, pogledajte Smjernice iz 2018. koje ćete naći ovdje:

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/policy-highlights/economic-governance_en

5.1. AŽURIRANI PODACI O KLJUČNIM PREPREKAMA ZA KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST (MAKS. 3 STRANE)

Ovo poglavlje treba dati kratak pregled glavnih strukturalnih prepreka za konkurentnost i inkluzivni rast na državnom nivou. Treba sadržavati ažuriranu analizu iz prethodnog programa da bi se pokazalo jesu li već identificirane prepreke postale više ili manje ograničene zbog ekonomskih kretanja i implementiranih strukturalnih reformi. Trebale bi se identificirati i sve nove prepreke koje su se možda pojavile, posebno u kontekstu krize izazvane pandemijom Covid-19. Pregled (na nivou cijele zemlje) bi se trebao ograničiti na analizu ključnih prepreka i izazova po sektorima i **ne treba izvještavati o implementiranim reformama ili planovima reformi.**

OECD-ov Dijagnostički alat za ERP (link: https://www.oecd.org/south-east-europe/programme/ERP_Diagnostic_Tool.pdf) pruža praktične smjernice za izradu ovog dijela i preporučuje se njegovo puno korištenje.

5.2. Sažetak reformskih mjera (maks. 1 strana)

Ovaj dio treba uključivati tabelu sa 15-20 reformskih mjera identificiranih u nastavku kako bi se dao kratki pregled. ***Tamo gdje su reforme povezane sa smjericama politike od prošle godine, to se treba identificirati i označiti u tabeli.***

Mjere iz prošlogodišnjeg ERP-a se trebaju prenijeti ako još predstavljaju glavni prioritet vlade i odgovaraju na ključna ograničenja. Mjere se, u pravilu, trebaju isključiti samo ako su: i) potpuno implementirane, ii) ne rješavaju efikasno ključna ograničenja, ili iii) više se ne smatraju prioritetom Vlade, posebno u kontekstu krize Covid-19. Kad se neka mjera isključuje, potrebno je navesti objašnjenje u tabeli 11 Priloga ERP-a. Kašnjenje u implementaciji nije valjan razlog za isključivanje mjere.

Mjere se trebaju izabrati na osnovu identificiranih ključnih prepreka za konkurentnost i inkluzivni rast u odjeljku 5.3 ispod. Srednjoročne mjere strukturalnih reformi sadržane u smjericama politike iz maja 2020. godine bi također trebale dati informacije za postavljanje prioriteta mjera strukturalnih reformi u ERP-u 2021.-2023., budući da sadrže glavne potrebe strukturalnih reformi koje podržavaju srednjoročni oporavak svake ekonomije, onako kako je zajednički dogovoreno. Svaka smjernica politike iz 2019. koja još nije implementirana a koja nije uključena u smjernice politike za 2020.

(zato što je zamijenjena kratkoročnim hitnim mjerama za ublažavanje krize koju je izazvao Covid-19) može biti od pomoći i u određivanju prioriteta za period 2021.-2023. Transparentna metodologija određivanja prioriteta na osnovu kriterija je ilustrirana u *OECD-ovom Alatu za postavljanje prioriteta u ERP-u* (link:

https://www.oecd.org/south-east-europe/programme/ERP_Prioritisation_Tool.pdf).

5.3. Analiza po oblastima i mjerama strukturnih reformi (maks. 35 strana)

Svaka oblast treba biti strukturirana na sljedeći način (molimo da uključite podnaslove u ERP radi osiguranja strukture):

a. Analiza glavnih prepreka

Ovdje se treba uključiti jasna identifikacija ključnih prepreka i njihovih efekata na konkurentnost, rast i socijalne ishode vezane za zapošljavanje i rodno pitanje ažuriranjem analize iz prethodnog programa i identificiranjem svih novih prepreka, koje su se možda pojavile, posebno zbog krize koju je izazvao Covid-19. Ako je primjenjivo, dati pregled koje su hitne/kratkoročne mjere uvedene za ublažavanje uticaja pandemije Covid-19 u datoj oblasti i kako su povezane sa novonastalim preprekama.

Potrebno je uzeti u obzir i prepreke za regionalnu ekonomsku integraciju, uključujući i implementaciju višegodišnjeg akcionog plana za regionalni ekonomski prostor (REA MAP) u relevantnim oblastima. Sveobuhvatan set indikatora za opisivanje stanja, kao i primjeri strukturnih prepreka i njihov uticaj na konkurentnost i rast za svaku oblast politike ERP-a mogu se naći u *OECD-ovom Dijagnostičkom alatu za ERP*, koji se može koristiti kao referentni dokument za pripremu ovog poglavlja.

b. Reformske mjere

Ovaj dio treba uključiti maksimalno 20 **jasno pobrojanih** reformskih mjera. 15-20 reformskih mjera ne moraju pokrivati svih osam gore navedenih oblasti. Međutim, čak i kada ne postoji mjera prioriteta reforme u jednoj od oblasti, i dalje je potrebno uključiti analizu glavnih prepreka. Svaka reformska mjera treba sadržavati **samo** sljedeće informacije:

1. Opis mjere

Dati kratki opis mjere, uključujući njen glavni cilj i prepreku koja se treba riješiti, i pružiti informacije o povezanosti s državnim strateškim dokumentima ili sektorskim strategijama i širim reformskim naporima. Kad je to relevantno, kratko se osvrnuti na to kako mjera podržava ispunjavanje ekonomskih kriterija za pristupanje EU. Ako je primjenjivo, jasno navesti i ukratko objasniti kako će predviđena reformska mjera doprinijeti provođenju evropskog zelenog plana i/ili postizanju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDGs). Ako se mjera prenosi iz prethodne godine, navesti jesu li aktivnosti planirane prethodnih godina implementirane. Ako nisu, uključiti objašnjenje za kašnjenje.

a. Aktivnosti planirane u 2021. g.

Opišite aktivnosti planirane u 2021.g. i **navedite koje vladino tijelo/ministarstvo ili drugi akter je odgovoran za implementaciju svake od aktivnosti.**

b. Aktivnosti planirane u 2022.g.

Opišite aktivnosti planirane u 2022.g. i **navedite koje vladino tijelo/ministarstvo ili drugi akter je odgovoran za implementaciju svake od aktivnosti.**

c. Aktivnosti planirane u 2023.g.

Opišite aktivnosti planirane u 2023.g. i **navedite koje vladino tijelo/ministarstvo ili drugi akter je odgovoran za implementaciju svake od aktivnosti.**

Aktivnosti su pojedinačni koraci koji direktno doprinose implementaciji mjere. One moraju biti jasno određene u pogledu očekivanog rezultata (neposrednog rezultata) i podržati preciznu procjenu troškova mjere.

2. Indikatori rezultata

U jednostavnu tabelu se trebaju uključiti 2-3 indikatora rezultata na nivou cijele zemlje za monitoring i evaluaciju rezultata svake reformske mjere vezane za određene segmente ili sektore ekonomije. Ovi indikatori trebaju biti specifični za svaku reformsku mjeru. Dodatne informacije o odabiru indikatora mogu se dobiti iz *OECD alata za monitoring ERP-a* (link: https://www.oecd.org/south-east-europe/programme/ERP_Monitoring_Tool.pdf).

Primjer:

Indikator	Polazni (godina)	Prelazni cilj (godina)	Cilj (godina)

Reformske mjere procesa pripreme ERP-a mogu pomoći u pokretanju nacionalnih ekonomskih i politika zapošljavanja prema postizanju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija i provođenju Evropskog zelenog plana praćenjem napretka i osiguravanjem uže koordinacije napora na nacionalnom nivou.

Da bi se proces ERP-a dodatno uskladio s evropskim semestrom, može se spomenuti i doprinos reformske mjere u postizanju ciljeva održivog razvoja (SDG) tamo gdje su dostupni odgovarajući podaci (idealno na osnovu indikatora u skladu s Eurostatovim setom indikatora SDG za EU¹¹).

3. Očekivani uticaj na konkurentnost (nije relevantno za oblast „socijalne zaštite i inkluzije”)

Svrha ovog dijela je da se procijeni očekivani *kvantificirani* uticaj na konkurentnost i/ili inkluzivni rast. U ERP-u se trebaju identificirati 1-3 indikatora ishoda na visokom nivou za cijelu zemlju koji se mogu primijeniti na svaku reformsku mjeru kako bi se procijenio uticaj a potom i izvijestilo o njemu. Dodatne informacije o odabiru indikatora mogu se dobiti iz *OECD alata za monitoring ERP-a*. Takvi indikatori ishoda bi trebali pomoći da se odgovori na sljedeća pitanja: Kako sektori ili preduzeća itd. na koje cilja reformska mjera doprinose BDP-u ili rastu BDP-a, izvozu ili rastu izvoza sada, a u kojoj mjeri se očekuje da će se to promijeniti nakon provođenja reforme? Kada se posmatra potencijalni uticaj, potrebno je koristiti duži vremenski period; neke reforme (npr. obrazovanje) će u potpunosti pokazati rezultate tek za 10 ili 20 godina.

4. Procjena troškova aktivnosti i izvor finansiranja

Procijeniti godišnje dodatne troškove implementacije svih aktivnosti u okviru mjere. Navesti izvor finansiranja koji se koristi za pokrivanje svih troškova. Međutim, ne spominjati ime određenog donatora ili zajmodavca. Dodatne smjernice o troškovima i finansiranju strukturnih reformi mogu se naći u *Smjernicama CEF-a za obračun troškova* (link:

https://www.cef-see.org/files/Costing_Guidance.pdf).

U ERP-u 2021.-23., realistična procjena troškova može predstavljati izazov zbog veće nesigurnosti budžetskih okvira u procesu oporavka od krize izazvane pandemijom Covid-19. Nesigurnosti i pretpostavke vezane za procjenu troškova i finansiranje se trebaju

¹¹ Najnovije informacije o Eurostatovom setu indikatora SDG su dostupne na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/overview>

objasniti. Treba planirati samo sredstva koja su već osigurana i treba izbjegavati upotrebu kategorije „tek se treba odrediti“. Za mjere koje zahtijevaju značajna finansijska sredstva ili čiji troškovi su vrlo neizvjesni, treba izraditi scenario za nepredviđene situacije s naznakom koje će se aktivnosti implementirati kao prioritete u slučaju da ne budu dostupna sva planirana sredstva. Za mjere koje ne rezultiraju odmah direktnim izdacima (npr.: garancije za kredit ili umanjenje taksu i naknada) u ovom dijelu se trebaju navesti posljedične potencijalne obaveze ili smanjenja prihoda.

5. Očekivani uticaj na socijalne ishode, kao što su zapošljavanje, smanjenje siromaštva, jednakost i rodno pitanje

Procijeniti očekivani kratkoročni, srednjoročni i/ili dugoročni, kvalitativni i/ili kvantitativni uticaj mjere na socijalne ishode, kao što su zapošljavanje, smanjenje siromaštva, jednakost i rodno pitanje. Ako je mjera neutralna kad se radi o uticaju na rodno pitanje, molimo da to jasno navedete.

6. Očekivani uticaj na okoliš

Procijeniti očekivani kratkoročni, srednjoročni i/ili dugoročni, (kvantitativni) uticaj mjere na okoliš u skladu s ciljevima utvrđenim Evropskim zelenim planom i međunarodnim obavezama zemlje (ako je primjenjivo). Ako je mjera neutralna kad se radi o utjecaju na okoliš, molimo da to jasno navedete.

7. Potencijalni rizici

Popuniti i uključiti donju tabelu za svaku mjeru. U tabeli identificirajte glavne rizike koji mogu uticati na implementaciju mjere i radnje koje ćete preduzeti kako biste minimizirali rizik ili ublažili efekte rizika ako se on ostvari.

Rizik	Vjerovatnoća (niska ili visoka)	Planirane mjere ublažavanja

I. Reforma tržišta energije i transporta

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike koje direktno utiču na konkurentnost tržišta transporta i energije (npr. liberalizacija energetske tržišta, jačanje regulacije i nadzora itd.).

Reformske mjere u ovoj oblasti mogle bi se fokusirati na snabdijevanje čistom, priuštivom i sigurnom energijom te na izgradnju i obnovu objekata na energetski i resursno efikasan način, oslobađanje potencijala obnovljivih izvora energije i smanjivanje uticaja koji sektori energije i transporta imaju na okoliš i zdravlje.

II. Poljoprivreda, industrija i usluge

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike koje direktno utiču na konkurentnost sektora. Tu spadaju posebne sektorske i međusektorske razvojne strategije iz bilo kojeg od ova tri sektora ekonomije (poljoprivrede, industrijskih/proizvodnih i uslužnih djelatnosti). U ovaj dio se trebaju uključiti i politike koje povećavaju diverzifikaciju i složenost ekonomije za povećanje izvoza.

Reformske mjere u ovim sektorima bi se mogle fokusirati na održivu proizvodnju i potrošnju kao i na dekarbonizaciju i modernizaciju energetske intenzivnih industrija. Također se može promovirati uvođenje cirkularnosti u poslovne modele, u smislu korištenja resursa. Mjere u

poljoprivredi bi za cilj mogle imati razvoj održivijih sistema proizvodnje hrane s neutralnim ili pozitivnim uticajem na okoliš.

III. Poslovno okruženje i smanjenje neformalne ekonomije

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike koje direktno utiču na poslovno okruženje (npr. regulatorne i administrativne reforme uključujući javne nabavke, smanjivanje troškova poslovanja uključujući parafiskalne namete, poboljšanja u imovinskim pravima, provođenju ugovora, pristupu finansijama, podršci MSP, itd.), politike subvencioniranja i državne pomoći, privatizacije, restrukturiranja državnih preduzeća i problema korupcije. Ovdje se trebaju uključiti i javne politike čiji je cilj smanjenje neformalne ekonomije.

IV. Istraživanje, razvoj i inovacije i digitalna transformacija

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike koje direktno utiču na kapacitet ekonomije/privrednih subjekata da apsorbiraju tehnologiju i inoviraju (npr. javna ulaganja i poticaji za privatne investicije u istraživanje i razvoj, SMART specijalizacija i međusobne veze između istraživačkih institucija i poslovnih subjekata, podrška MSP-ovima namijenjena za inovacije, itd.). U ovaj pododjeljak se trebaju uključiti i mjere vezane za digitalnu transformaciju u skladu s prioritetima Evropske komisije ali se mogu integrirati i u druge oblasti.

V. Reforme ekonomske integracije

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike za podsticanje trgovinske integracije zemalja na regionalnom, EU i globalnom nivou (politike koje imaju za cilj integraciju u globalne lance vrijednosti, investicionu politiku, infrastrukturu kvaliteta, sigurnosne standarde, zaključivanje ili produbljanje trgovinskih ugovora, carinske reforme, otklanjanje tehničkih prepreka za trgovinu, promociju izvoza i investicija, itd).

Posebna pažnja mogla bi se posvetiti reformama koje proizilaze iz programa regionalne ekonomske integracije (Regionalni ekonomski prostor, uključujući CEFTA).

VI. Obrazovanje i vještine

U ovom pododjeljku se trebaju navesti javne politike za jačanje pristupa i kvaliteta obrazovanja, obuke i cjeloživotnog učenja na svim nivoima. To podrazumijeva sveobuhvatne reforme obrazovnih sistema od predškolskog do tercijarnog nivoa, poboljšanje pružanja osnovnih vještina u predškolskom i općem obrazovanju, povećanje nivoa obrazovnih postignuća i promoviranje odgovarajuće ponude relevantnog znanja, vještina i kompetencija, uključujući i digitalne, za uspješan prelazak na tržište rada (npr. razvoj stručnog/strukovnog obrazovanja i obuke (VET) uključujući promoviranje sistema učenja na radnom mjestu). Potrebno je posebno spomenuti pružanje digitalnih vještina odgovarajućim usavršavanjem nastavnika i digitalnim obrazovanjem. Najnoviji dostupni rezultati PISA istraživanja (Program za međunarodnu procjenu učeničkih postignuća) i, gdje je to primjenjivo, PIAAC (Program za međunarodno ocjenjivanje kompetencija odraslih) također se trebaju uključiti kao referenca.

VII. Zapošljavanje i tržište rada

Ovaj pododjeljak treba obuhvatiti javne politike koje promoviraju kvalitetno zapošljavanje, jednake prilike i pristup tržištu rada i pravedne radne uvjete. U kontekstu pandemije Covid-19, ovaj bi dio trebao dati informacije i o kratkoročnim radnim shemama koje su uvedene u cilju ublažavanja uticaja pandemije na tržište rada. To podrazumijeva podsticanje potražnje za radnom snagom, promoviranje produktivnosti i mogućnosti zapošljavanja kroz poboljšanje funkcionisanja tržišta rada, aktivnu podršku zapošljavanju, djelotvorne i inkluzivne službe javnog zapošljavanja, socijalni dijalog, i inspekcije rada sa efektivnim provođenjem radnih propisa na cijeloj teritoriji, kao i rješavanje pitanja visoke nezaposlenosti i neaktivnosti, pogotovo kod mladih, žena i dugoročno nezaposlenih osoba te onih najranjivijih na tržištu rada.

U ovom bi odjeljku trebalo razmotriti i mjere koje se bave svakom vrstom diskriminacije u pristupu tržištu rada.

VIII. Socijalna zaštita i inkluzija, uključujući zdravstvenu zaštitu

Ovaj odjeljak treba obuhvatiti javne politike koje moderniziraju sisteme socijalne zaštite kako bi pružile efikasnu, djelotvornu, transparentnu i adekvatnu zaštitu u svim fazama života jedne osobe, poticale socijalnu inkluziju, promovirale jednake prilike, i otklonile nejednakosti i siromaštvo, posebno s obzirom na uticaj krize izazvane pandemijom Covid-19. To uključuje adekvatnu podršku aktivaciji i prihod za (re)integraciju na tržište rada i u društvo, i održivost i adekvatnost penzijskih sistema, te pristup kvalitetnim uslugama kao što su usluge ranog odgoja, obrazovanja i zaštite djece, stambenog zbrinjavanja, zdravstvenih i esencijalnih usluga i dodataka za njegu i pomoć.

Ovaj dio treba dati procjenu i uključiti relevantne reformske mjere koje se odnose na univerzalnost zdravstvenog osiguranja i pristupačnost, adekvatnost i priuštivost zdravstvenih usluga, kao i održivost njegovog finansiranja.

6. TROŠKOVI I FINANSIRANJE STRUKTURNIH REFORMI

U ovom odjeljku se trebaju sažeti troškovi i izvori finansiranja strukturnih reformi u Dijelu 5.3. i tabelama 10a i 10b u Prilogu, odnosno da li se finansiraju iz budžeta, od strane vanjskih majkodavaca ili eksternih donatora. Potrebno je navesti ukupne iznose i procenete za svaki izvor. Ukupni iznos troškova se također treba uporediti s prethodnim programom. Također bi se trebao dati pregled o tome koja vrsta mjere je najzastupljenija u programu (infrastrukturalna/ administrativna/ zakonodavna/ direktni grantovi/ kreditne garancije). U slučaju finansiranja putem budžeta, potrebno je jasno objasniti kako je u budžetu i budžetskom okviru osiguran fiskalni prostor za finansiranje reformi.

7. INSTITUCIONALNA PITANJA I UKLJUČENOST ZAJINTERESIRANIH STRANA (MAKS. 1 STRANA)

Uključenost i učesće svih aktera je od suštinskog značaja za obezbjeđivanje vlasništva i omogućavanje napretka u implementaciji smjernica politike i reformi. Zato ovo poglavlje treba objasniti institucionalni proces pripreme i usvajanja Programa ekonomskih reformi, kao i javne konsultacije.

Ovaj dio treba sadržavati sljedeće informacije:

- Koja vladina ministarstva i agencije su bili uključeni proces i kako je koordinator arbitrirao različite interese.
- Proces po kojem su regionalne i lokalne vlasti bile uključene u pripremu programa i implementaciju prethodnih smjernica politike i obaveza.
- Kada je program bio prezentiran državnom parlamentu i kakav je bio ishod diskusija.
- Proces po kojem su socijalni partneri (udruženja poslodavaca i sindikati) i civilno društvo konsultirani u pripremi programa, njihovi glavni komentari, i u kojoj mjeri su njihovi komentari uzeti u obzir.

Pored objašnjenja datih u ovom odjeljku, od zemalja partnera se traži da uključe i glavne komentare civilnog društva i sve pisane doprinose od vanjskih zainteresiranih strana u Prilogu 2.

Ovaj odjeljak ne smije biti duži od jedne stranice.

N.B. Nije dovoljno uključiti informacije o prethodno provedenim javnim konsultacijama o drugim državnim strategijama, agendama i programima. **ERP bi trebao biti predmet posebnih i odvojenih vanjskih konsultacija, kojima će se zainteresiranim stranama dati prilika i dovoljno vremena da daju komentare na nacrt ERP-a.**

PRILOG 1: TABELE KOJE TREBA SADRŽAVATI PROGRAM EKONOMSKIH REFORMI I NJIHOVE AŽURIRANE VERZIJE¹²

Tabela 1a: Makroekonomski izgledi

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		X - 2	X - 2	X-1	X	X + 1	X + 2
		Nivo (€)	Stopa promjene				
1. Realni BDP po tržišnim cijenama	B1*g						
2. Tekući BDP po tržišnim cijenama	B1*g						
Komponente realnog BDP-a							
3. Rashodi osobne potrošnje	P3						
4. Rashodi javne potrošnje	P3						
5. Investicije u stalna sredstva	P51						
6. Izmjena u zalihama i neto nabavci dragocjenosti (% BDP)	P52+P53						
7. Izvoz roba i usluga	P6						
8. Uvoz roba i usluga	P7						
Doprinos realnom rastu BDP-a							
9. Finalna domaća potražnja							
10. Izmjena u zalihama i neto nabavci dragocjenosti	P52+P53						
11. Eksterni bilans roba/usluga	B11						

¹² Zamijenite u tabelama varijable (godina X +/- n) koje upućuju na period programa s konkretnim godinama, godina X je godina roka za podnošenje programa.

Tabela 1b: Kretanje cijena

		God. X-2	God. X-1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Deflator BDP-a	% , g/g					
2. Deflator osobne potrošnje	% , g/g					
3. Usklađeni indeks potrošačkih cijena HICP	% , g/g					
4. Promjena državnog indeksa potrošačkih cijena CPI	% , g/g					
5. Deflator javne potrošnje	% , g/g					
6. Deflator ulaganja	% , g/g					
7. Deflator cijene izvoza (robe i usluge)	% , g/g					
8. Deflator cijene uvoza (robe i usluge)	% , g/g					

Tabela 1c: Kretanja na tržištu rada

	ESA Kod	God. X - 2	God. X - 2	God. X-1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
		Nivo	Stopa promjene				
1. Stanovništvo (u hiljadama)							
2. Stanovništvo (stopa rasta u %)							
3. Radno a ktivno stanovništvo (broj lica) ¹³							
4. Stopa učesća							
5. Zaposlenost, broj lica ¹⁴							
6. Zaposlenost, radnih sati ¹⁵							
7. Zaposlenost (stopa rasta u %)							

¹³ Starosna grupa 15-64 godine

¹⁴ Zaposleno stanovništvo, domaći koncept definicija iz nacionalnih računa

¹⁵ Definicija iz nacionalnih računa

8. Zaposlenost u javnom sektoru (broj lica)							
9. Zaposlenost u javnom sektoru (rast u %)							
10. Stopa nezaposlenosti ¹⁶							
11. Radna produktivnost, lica ¹⁷							
12. Radna produktivnost, radnih sati ¹⁸							
13. Naknade zaposlenima	D1						

¹⁶ Harmonizirana definicija, Eurostat, nivoi

¹⁷ Realni BDP po zaposlenoj osobi

¹⁸ Realni BDP po radnom satu

Tabela 1d: Sektorski bilansi

% BDP-a	ESA kod	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Neto kreditiranje/zaduživanje prema ostatku svijeta	B.9				Opc.	Opc.
od čega:						
- Bilans roba i usluga						
- Bilans primarnog dohotka i transfera						
- Kapitalni račun						
2. Neto kreditiranje/zaduživanje privatnog sektora	B.9/ EDP B.9					
3. Neto kreditiranje/zaduživanje opće vlade						
4. Statistička nepodudarnost			Opc.	Opc.	Opc.	Opc.

Tabela 1e: BDP, ulaganja i bruto dodana vrijednost

	ESA kod	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
BDP i ulaganje						
Nivo BDP-a po <i>trenutnim</i> tržišnim cijenama (u domaćoj valuti)	B1g					
Omjer ulaganja (% BDP)						
Rast bruto dodane vrijednosti, procentualne promjene pri stalnim cijenama						
1. Poljoprivreda						
2. Industrija (isključujući građevinarstvo)						
3. Građevinarstvo						
4. Usluge						

Tabela 1f: Kretanja u vanjskom sektoru

U milionima Eura osim ako nije drugačije naznačeno	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Bilans tekućeg računa (% BDP)					
2. Izvoz roba					
3. Uvoz roba					
4. Trgovinski bilans					
5. Izvoz usluga					
6. Uvoz usluga					
7. Bilans usluga					
8. Neto kamatna plaćanja iz inostranstva					
9. Neto prihod po ostalim faktorima iz inostranstva					
10. Tekući transferi					
11. Od čega iz EU					
12. Bilans tekućeg računa					
13. Direktna strana ulaganja					
14. Rezerve u stranoj valuti					
15. Vanjski dug					
16. Od čega: javni					
17. O/č: denominirano u stranoj valuti					
18. O/č: prispjele otplate					
19. Tečaj naspram Eura (kraj godine)					
20. Tečaj naspram Eura (godišnji prosjek)					
21. Neto štednja u stranoj valuti (stavke 21-25: % BDP)					
22. Domaća privatna štednja					

23. Domaća privatna ulaganja					
24. Domaća javna štednja					
25. Domaća javna ulaganja					

Tabela 1g: Indikatori održivosti

	Dimenzija	God. X - 5	God. X - 4	God. X - 3	God. X - 2	God. X - 1
1. Bilans tekućeg računa	% BDP					
2. Pozicija neto međunarodnog ulaganja	% BDP					
3. Izvozni tržišni udjeli	%, g/g					
4. Realni efektivni tečaj ¹⁹	%, g/g					
5. Nominalni jedinični troškovi rada	%, g/g					
6. Privatni sektor, protok kredita	% BDP					
7. Zaduženje privatnog sektora	% BDP					
8. Zaduženje opće vlade	% BDP					

¹⁹

Molimo da objasnite korištenu metodologiju (deflatori, ponderiranje trgovine, itd.)

Tabela 2a: Izgledi budžeta šire vlade

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		X - 2	X - 2	X - 1	X	X + 1	X + 2
		nivo	% BDP				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima							
1. Šira vlada	S13						
2. Centralna vlada	S1311						
3. Državna vlada	S1312						
4. Lokalna vlada	S1313						
5. Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314						
Šira vlada (S13)							
6. Ukupan prihod	TR						
7. Ukupna potrošnja ²⁰	TE						
8. Neto za duživanje/kreditiranje	EDP.B9						
9. Izdaci po kamatama	EDP.D4 1						
10. Primarni bilans ²¹							
11. Jednokratne i druge privremene mjere ²²							
Komponente prihoda							
12. Ukupan porez (12=12a+12b+12c)							
12a. Porez na proizvodnju i uvoz	D2						
12b. Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5						
12c. Porez na kapital	D91						
13. Socijalni doprinosi	D61						
14. Prihod od imovine	D4						
15. Ostalo (15 = 16-(12+13+14)) ²³							

²⁰ Prilagođeni sljedećim prilikama vezanim za swap, tako da TR-TE=EDP.B9.

²¹ Primarni bilans se računa kao (EDP.B9, stavka 8) plus (EDP D41 +FISIM evidentiran kao intermedijarna potrošnja, stavka 9).

²² Pozitivan predznak znači jednokratne mjere za smanjenje deficita

²³ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (ali ne D.91).

16 = 6. Ukupan prihod	TR						
p.m.: Porezno opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995) ²⁴							

²⁴ Uključujući one koje je prikupila EU i uključujući prilagođavanje za neprikupljene poreze i socijalne doprinose (D995), ako je primjereno.

Tabela 2a (nastavak)

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		X - 2	X - 2	X - 1	X	X + 1	X + 2
		Nivo	% BDP				
Odabrane komponente potrošnje							
17. Kolektivna potrošnja	P32						
18. Ukupni socijalni transferi	D62 + D63						
18a. Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63						
18b. Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62						
19=9. Izdaci po kamata	EDP.D4 1						
20. Subvencije	D3						
21. Investicije u stalna sredstva	P51						
22. Ostalo (22 = 23- (17+18+19+20+21) ²⁵							
23=7. Ukupna potrošnja	TE ²⁶						
p.m. Naknada zaposlenima u javnom sektoru	D1						

²⁵ D.29+D4 (ali ne D.41)+D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8

²⁶ Prilagođeni sljedećim prilivima vezanim za swap tako da TR-TE = EDP.B9.

Tabela 2b: Izgledi budžeta šire vlade

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		X - 2	X - 2	X - 1	X	X + 1	X + 2
		Nivo	Milijarde (nacionalna valuta)				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima							
1. Šira vlada	S13						
2. Centralna vlada	S1311						
3. Državna vlada	S1312						
4. Lokalna vlada	S1313						
5. Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314						
Šira vlada (S13)							
6. Ukupan prihod	TR						
7. Ukupna potrošnja ²⁷	TE						
8. Neto za duživanje/kreditiranje	EDP.B9						
9. Izdaci po kamatama	EDP.D4 1						
10. Primarni bilans ²⁸							
11. Jednokratne i druge privremene mjere ²⁹							
Komponente prihoda							
12. Ukupan porez (12 = 12a+12b+12c)							
12a. Porez na proizvodnju i uvoz	D2						
12b. Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5						
12c. Porez na kapital	D91						
13. Socijalni doprinosi	D61						
14. Prihod od imovine	D4						
15. Ostalo (15 = 16 - (12+13+14)) ³⁰							

²⁷ Prilagođeni sljedećim prilikama vezanim za swap, tako da TR-TE=EDP.B9.

²⁸ Primarni bilans se računa kao (EDP.B9, stavka 8) plus (EDP D41 + FISIM evidentiran kao intermedijarna potrošnja, stavka 9).

²⁹ Pozitivan predznak znači jednokratne mjere za smanjenje deficita

16 = 6. Ukupan prihod	TR						
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995) ³¹							

³⁰ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (ali ne D.91).

³¹ Uključujući one koje je prikupila EU i uključujući prilagođavanje za neprikupljene poreze i socijalne doprinose (D995), ako je primjereno.

Tabela 2b (nastavak)

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		X - 2	X - 2	X - 1	X	X + 1	X + 2
		Nivo	Milijarde (nac. valuta)				
Odabrane komponente potrošnje							
17. Kolektivna potrošnja	P32						
18. Ukupni socijalni transferi	D62 + D63						
18a. Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63						
18b. Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62						
19=9. Izdaci po kamatama	EDP.D4 1						
20. Subvencije	D3						
21. Investicije u stalna sredstva	P51						
22. Ostalo (22 = 23 - (17+18+19+20+21) ³²							
23=7. Ukupna potrošnja	TE ³³						
p.m. Na knada zaposlenima u javnom sektoru	D1						

Tabela 3: Potrošnja šire vlade po funkcijama

U procentima BDP	COFOG kod	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Genera lne javne usluge	1					
2. Odbrana	2					
3. Javni red i bezbjednost	3					
4. Ekonomski poslovi	4					
5. Zaštita okoliša	5					
6. Stambeni smještaj i objekti u za jednici	6					
7. Zdravstvo	7					
8. Rekreacija, kultura i vjera	8					
9. Obrazovanje	9					

³² D.29+D4 (ali ne D.41)+D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8

³³ Prilagođeni sljedećim prilivima vezanim za swap, tako da TR-TE = EDP.B9.

10. Socijalna zaštita	10					
11. Ukupna potrošnja (stavka 7=23 u Tabeli 2)	TE					

Tabela 4: Kretanja u zaduženosti šire vlade

U procentima BDP	ESA kod	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Bruto zaduženost ³⁴						
2. Promjena koeficijenta bruto zaduženosti						
Doprinos promjeni bruto duga						
3. Primarni bilans ³⁵						
4. Izdaci po kamatama ³⁶						
5. Efekat realnog rasta						
6. Efekat inflacije						
7. Korekcija tokova						
Od čega:						
- Razlike između gotovinske i obračunske osnove ³⁷						
- Neto akumulacija finansijskih sredstava ³⁸						
Od čega:						
- Sredstva od privatizacije						
- Efekti vrednovanja i ostalo ³⁹						
p.m. implicitna kamatna stopa po dugu ⁴⁰						
Ostale relevantne varijable						
8. Tekuća finansijska sredstva ⁴¹						
9. Neto finansijski dug (9 = 1 – 8)						

³⁴ Kako je definirano Uredbom 3605/93 (nije u ESA konceptu).

³⁵ Up. stavku 10 u tabeli 2.

³⁶ Up. stavku 9 u tabeli 2.

³⁷ Razlike vezane za troškove kamata, druge prihode i rashode mogu se razdvojiti kad je to relevantno.

³⁸ Tekuća sredstva, sredstva za treće zemlje, preduzeća pod kontrolom vlade i razlika između kotiranih i nekotiranih sredstava se mogu razdvojiti kad je relevantno.

³⁹ Promjene kursa kretanja valuta i operacije na sekundarnom tržištu se mogu razdvojiti kad je relevantno.

⁴⁰ Procjena po rashodima za kamate podijeljeno sa nivoom zaduženosti prošle godine.

⁴¹ AF1, AF2, AF3 (konsolidirani na tržišnu vrijednost), AF5 (ako kotira na berzi, uključujući dionice investicijskog fonda).

Tabela 5: Ciklična kretanja

% BDP-a	ESA kod	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Realni rast BDP-a (%)	B1g					
2. Neto za duženost šire vlade	EDP.B .9					
3. Rashodi za kamate	EDP.D .41					
4. Jednokratne i druge privremene mjere ⁴²						
5. Potencijalni rast BDP-a (%) ⁴³						
Doprinosi:						
- rad						
- kapital						
- ukupna faktorska produktivnost						
6. Jaz proizvoda						
7. Ciklična komponenta budžeta						
8. Ciklično prila gođen saldo (2-7)						
9. Ciklično prila gođen primarni saldo (8-3)						
10. Strukturalni saldo (8-4)						

Tabela 6: Odstupanje od prethodnog programa

	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
1. Rast BDP-a (% poeni)					
Prethodni program					
Najnoviji program					
Razlika					
2. Neto kreditiranje šire vlade (% BDP-a)					
Prethodni program					
Najnoviji program					
Razlika					
3. Bruto zaduženost šire vlade (% BDP-a)					

⁴² Pozitivan predznak označava jednokratnu mjeru koja smanjuje deficit

⁴³ Dok se ne postigne sporazum o metodi funkcije produktivnosti, zemlje mogu da koriste svoje podatke (SP).

Prehodni program					
Najnoviji program					
Razlika					

Tabela 7: Dugoročna održivost javnih finansija

Procenti BDP-a	2007.	2010.	2020.	2030.	2040.	2050.	2060.
Ukupni izdaci							
<i>Od čega: izdaci vezani za starost</i>							
- Izdaci za penzije							
- Penzije iz socijalnog osiguranja							
- Starosne i prijevremene penzije							
- Ostale penzije (invalidske, porodične)							
- Profesionalne penzije (ako su u sklopu šire vlade)							
- Zdravstvena zaštita							
- Dodatak za njegu i pomoć (<i>ovo je ranije bilo u okviru zdravstvene zaštite</i>)							
Izdaci za obrazovanje							
Ostali izdaci vezani za stariju životnu dob							
Izdaci za kamate							
Ukupni prihodi							
<i>Od čega:</i>							
prihodi od imovine							
prihodi vezani za trgovinu, tantijeme, koncesije, itd.							
od doprinosa za penzije (ili socijalnih doprinosa, a koje prikladno)							
Imovina rezervi penzionog fonda							
<i>Od čega: konsolidirana imovina javnog penzionog fonda (imovina koja nije vladina obaveza)</i>							
Pretpostavke							
Rast produktivnosti rada							
Rast realnog BDP-a							
Stopa učešća – muškarci (starosti 20-64)							
Stopa učešća - žene (starosti 20-64)							
Ukupna stopa učešća (20-64)							

Stopa nezaposlenosti							
Populacija starosti 65+ u odnosu na ukupnu populaciju							

Tabela 7a: Potencijalne obaveze

% BDP-a	God. X - 1	God. X
Javne garancije		
<i>Od čega: vezano za finansijski sektor</i>		Opc.
Ostale potencijalne obaveze		
Povećanje potencijalnih obaveza zbog mjera vezanih za krizu izazvanu pandemijom COVID-19.		Opc.

Tabela 8: Osnovne pretpostavke o vanjskom ekonomskom okruženju na kom se zasniva okvir programa

Bilo bi poželjno da se ova tabela uključi u sam program; ali ako ne, ove pretpostavke se trebaju dostaviti Komisiji zajedno sa programom.

	Dimenzija	God. X - 2	God. X - 1	God. X	God. X + 1	God. X + 2
Kratkoročna kamatna stopa ⁴⁴	Godišnji prosjek					
Dugoročna kamatna stopa	Godišnji prosjek					
Tečaj USD/EUR	Godišnji prosjek					
Nominalni efektivni tečaj	Godišnji prosjek					
Tečaj naspram Eura	Godišnji prosjek					
Svjetski rast BDP-a, isključujući EU	Godišnji prosjek					
Rast BDP-a u EU	Godišnji prosjek					
Rast relevantnih stranih tržišta	Godišnji prosjek					
Obim svjetskog uvoza, isključujući EU	Godišnji prosjek					
Cijene nafte (Brent, USD/barel)	Godišnji prosjek					

⁴⁴ Ukoliko je neophodno, čista tehnička pretpostavka.

Tabela 9: Odabrani indikatori zapošljavanja i socijalni indikatori⁴⁵

	Izvor podataka	God X - 2	God X-1	God X	God X + 1	God X + 2
Stopa učešća na tržištu rada (%) ukupno (starosna grupa 20-64 god.)						
- muškarci						
- žene						
2. Stopa zaposlenosti (%) ukupno (20-64 god.)						
- muškarci						
- žene						
3. Stopa nezaposlenosti (%) ukupno						
- muškarci						
- žene						
4. Stopa dugoročne nezaposlenosti (%) ukupno						
- muškarci						
- žene						
5. Stopa nezaposlenosti mladih (15-24 g.) (%) ukupno						
- muškarci						
- žene						
6. Mladi (15-24 g.) koji niti su zaposleni, niti se školuju, niti su na obuci (NEET), u %						
7. Mladi koji rano napuštaju školu, u % (Eurostat definicija)						
8. PISA ocjena						
9. PIAAC ocjena						
10. Stopa učešća u predškolskom obrazovanju i odgoju						

⁴⁵ S obzirom na različitost dostupnih podataka i definicija indikatora, zemlje treba da koriste EUROSTAT podatke ako ih ima. U slučaju podataka iz nacionalnih ili međunarodnih izvora, potrebno je dodati fusnotu da se objasni kako je svaki indikator definiran. U slučaju da nema dostupnih podataka za indikator, pogledati ima li podataka za neki sličan indikator i tako i objasniti. Preporučuje se da godina bude X = 2017. U slučaju da nema dostupnih podataka za godinu 2017, u odgovarajuće kolone se trebaju unijeti podaci za prethodne godine (2016., 2015.). Za sve indikatore se trebaju unijeti vrijednosti u tabele, a ne promjena vrijednosti godina za godinom, kao što je to u nekim drugim tabelama.

11. GINI koeficijent					
12. Nejednakost distribucije prihoda S80/S20 (Kvintilni omjer dohotka)	e				
13. Potrošnja na socijalnu zaštitu u % BDP-a	e				
14. Potrošnja na zdravstvo u % od BDP-a	e				
15. Rizik od siromaštva prije socijalnih transfera, u % populacije	e				
16. Stopa siromaštva (navedite koji podaci su dostupni za vašu zemlju)					
17. Jaz siromaštva (navedite koji podaci su dostupni za vašu zemlju)					
Ostali indikatori korišteni u EU tablici socijalnih indikatora					
18. Realni prilagođeni GDHI – po stanovniku u PPS (Index 2008=100)					
19. Uticaj socijalnih transfera (osim penzija) na smanjenje siromaštva					
20. Samoprijavljena neispunjena potreba za zdravstvenim uslugama					
21. Nivo digitalnih vještina pojedinca (% osoba koje imaju osnovne ili iznad osnovnih ukupnih digitalnih vještina)					

Tabela 10a: Troškovi mjere strukturne reforme: (NAZIV MJERE) (u EUR) (Popuniti jednu po reformi)

Godina	Plaće	Robe i usluge	Subvencije i transferi	Kapitalni izdaci	Ukupno
Godina X					
Godina X+1					
Godina X+2					

Metodološko objašnjenje tabele:

- U tabeli se obračunavaju samo „dodatni troškovi”. To znači da se obračunavaju samo oni troškovi koji ne bi postojali da se mjera ne implementira. Na primjer, ako postojeći zaposlenici rade na provođenju mjere, njihove plaće se ne trebaju obračunavati.
- U tabeli se navode samo direktni troškovi reformske mjere na prvom nivou. U slučaju da se reformska mjera može provesti bez dodatnih troškova, u sve prostore u tabeli se treba upisati „0” (nula). U slučaju da mjera stvara implikacije na prvom nivou na strani prihoda javnih finansija (na primjer, povećanje budžetskih prihoda ili povećanje doprinosa penzijskog fonda), to se treba objasniti i kvantificirati u bilješki uz tabelu.
- Obračun troškova se treba napraviti za period od tri godine gdje je godina X prva godina obuhvaćena ERP-om, tj. 2019.
- Ako se mjera sastoji od nekoliko aktivnosti, za svaku od njih se treba napraviti podtabela kao input za sumarnu tabelu koja prikazuje troškove mjere strukturne reforme u cjelini – te podtabele se ne moraju uključiti u ERP.
- Kategorija „*Plaće*” i troškovi vezani za nju: Ova kategorija se sastoji od troškova plaća za zapošljavanje dodatnog osoblja potrebnog za provođenje mjere strukturne reforme. Obračun troškova dodatnog osoblja mora uzeti u obzir ne samo broj novozaposlenih članova osoblja već i njihove kvalifikacije, kao i povećanje plaća postojećih zaposlenika. Za različite kategorije novozaposlenih članova osoblja se trebaju primijeniti standardizirane plaće. Ta tabela s standardiziranih troškova se ne mora uključiti u ERP. Ako standardizirani troškovi nisu dostupni ili ako nisu primjereni, može se primijeniti stručno mišljenje.
- Kategorija „*Robe i usluge*” i troškovi vezani za nju: Ova kategorija se sastoji od sljedećih kategorija troškova: (i) obuka, (ii) ekspertiza, (iii) kancelarijska oprema, (iv) komunalne usluge (najam, električna energija, putovanja). Za svaku kategoriju se trebaju primijeniti standardizirani troškovi kad god je to moguće. Ta tabela s standardiziranih troškova se ne mora uključiti u ERP. Ako standardizirani troškovi nisu dostupni ili ako nisu primjereni, može se primijeniti stručno mišljenje.
- Kategorija „*Subvencije i transferi*” i troškovi vezani za nju: Ova kategorija uključuje različite vrste subvencija i transfera koje korisnik može dobiti kako bi proveo mjeru strukturne reforme. Za obračunavanje ove kategorije troškova se može koristiti stručno mišljenje.
- Kategorija „*Kapitalni izdaci*”: Ova kategorija uključuje kapitalne izdatke vezane za implementaciju mjere strukturne reforme. Za obračunavanje predviđenih rashoda u ovoj kategoriji troškova se može koristiti stručno mišljenje.
- Kategorija „*Ukupno*”: Ovo je zbirka kategorija u tri kolone.

Tabela 10b: Finansiranje mjere strukturne reforme: (NAZIV MJERE) (u EUR) (Popuniti jednu po reformi)

Godina	Centralni budžet	Lokalni budžeti	Ostali nacionalni izvori javnih finansija	IPA fondovi	Ostali grantovi	Projektne zajmovi	Tek se treba odrediti	Ukupno
Godina X								
Godina X+1								
Godina X+2								

Metodološko objašnjenje tabele:

- Ova tabela treba dati pregled izvora sredstava za finansiranje ukupnih troškova mjere strukturne reforme obračunatih u Tabeli 10a.
- Kategorija „*Centralni budžet*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će se realno osigurati iz centralnog budžeta, ili iz nacionalnih prihoda javnih finansija ili od za duživanja u obliku finansijskih kredita. Za godinu X, sredstva su za pravo dostupna u okviru budžeta usvojenog za tu godinu.
- Kategorija „*Lokalni budžeti*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će se realno osigurati iz budžeta na sub-nacionalnom, regionalnom i/ili općinskom nivou.
- Kategorija „*Ostali nacionalni izvori javnih finansija*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će se realno osigurati iz drugih nacionalnih izvora javnih finansija (osim prihoda centralnog budžeta i lokalnih budžeta), kao što su doprinosi zdravstvenog i penzionog fonda.
- Kategorija „*IPA fondovi*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će realno biti isplaćena iz IPA fondova.
- Kategorija „*Ostali grantovi*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će realno biti isplaćena u obliku grantova (bespovratnih sredstava) od svih multilateralnih i bilateralnih donatora; iz ove kategorije su isključeni IPA fondovi.
- Kategorija „*Projektne zajmovi*“: Ova kategorija uključuje sredstva koja će realno biti isplaćena od strane multilateralnih i bilateralnih zajmodavaca u obliku projektne zajmova. Finansijski krediti se ne uključuju ovdje, već u kategoriju "centralni budžet".
- Kategorija „*Tek se treba odrediti*“: Ova kategorija kvantificira dio sredstava potrebnih za implementaciju date mjere strukturne politike ali za koju se izvor(i) finansiranja tek treba(ju) odrediti. Ova kategorija se treba obračunati kao ostatak između kategorije „*ukupno*“ i zbira kategorija za sve već poznate izvore finansiranja date mjere strukturne politike.
- Kategorija „*Ukupno*“: Ova kategorija je zbir svih kategorija i mora biti jednaka kategoriji „*Ukupno*“ u Tabeli 10a za svaku odgovarajuću godinu.

Tabela 11: Izvještaj o implementaciji mjera strukturnih reformi iz ERP-a 2020.-2022. (Popuniti jedan po reformi)

	Naziv i broj reformske mjere	Faza implementacije reforme (0-5) ⁴⁶
Aktivnosti planirane za 2020.	1.	
	2.	
	3.	
Opis implementacije i objašnjenje ako se radi o parcijalnoj implementaciji ili izostanku implementacije	1.	
	2.	
	3.	

Komentar: svaka zemlja može dobrovoljno pripremiti dodatne tabele i grafikone u bojama kako bi izvijestila o implementaciji reformskih mjera na nivou cijele zemlje⁴⁷, iako oni ne trebaju biti dio samog ERP-a. Oni se mogu zasnivati na tabelama i grafikonima uključenim u OECD-ov Alat za monitoring ERP-a.

⁴⁶ 0=nema implementacije; 1=implementacija u pripremi; 2=poduzeti početni koraci; 3=implementacija u toku sa nekim početnim rezultatima; 4=implementacija u naprednoj fazi; 5=potpuna implementacija

⁴⁷ Komisija neće prihvatiti nikakve tabele u kojima se izvještava o implementaciji mjera na nivou entiteta.

PRILOG 2: Vanjski doprinosi ERP-u 2021.-2023.

Ovaj prilog treba sadržavati informacije o procesu konsultacija sa vanjskim zainteresiranim stranama, uključujući državni parlament, lokalne i regionalne vlasti, socijalne partnere i civilno društvo. Sve dostavljene doprinose je potrebno uključiti u ovaj prilog ERP-a.